

Báró Kemény Zsigmond

Zord idő

AMTAK Bt, 2025

Cop. AMTAK Bt, 2025

Felelős szerkesztő: Varsányi József

Kiadó: AMTAK Bt, 2040 Budaörs, Semmelweis u. 6/B.

06 20 218 6762 amtakbt@gmail.com

www.amtak.hu

Látogasson el webáruházunkba, és böngésszen!

ISBN 978-615-6907-49-3

Készült: AMTAK Bt, Budaörs

ELSŐ RÉSZ.

I.

Doboka megye hegyesebb vidékein még találunk 1541-ben néhány várra. Egyik sem tartozik ugyan az erősségek sorába, de mindenkinek van valami joga: merészen hordani homlokát, büszkén tekinteni körül.

Azon bérckönyökön félig romban, félig kiépítve áll a híres kastély, melynek szöglettermében a kunokon nyert győzelem után Szent László megpihent. Ha a vándor a reggeli harangszóra botjához nyúlt s a völgybe leszállott, már szemébe tűnik kormos falával, csonka tornyával a másik vár, melyet a tatárjáráskor gyújtottak meg. Azóta századok folytak le. Sok keresztelés, sok temetés történt, a bölcső ringott, a kriptá ajtaja kinyílt, a koporsók száma emelte a család becsét, a virító arák sora a családfa ágait, a harcias férfiak kardja a családi levéltár donációit, megjobbítva néha magát az ősi címet is. De mind e változások érintetlenül hagyák a vár alakját. Falán rajta van a füst, padlózatán a vér, tört ormú tornyán a szakállas moh. Csak emlékül maradt fenn. Azért nem hordják el köveit: azért van lakosa; baglya, vércsége, várnagya. Az alkony hűségben ruganyosabbak az izmok, könnyebb a vándorbot s nem csoda, ha az utas ajkairól most zsongva, majd csengve egy-egy dallam lebben el. De csitt! Hadd énekeljen zöld ágak közt a madár. Miért döbbsentené meg őt a felvonóhíddal ellátott kapu mellett a kerék és a pallos, melynek élén a hunyó nap végsugara csillog? Ha tetszik,

rászáll a veszélyes küllőkre s onnan zengi víg dalait. Azonban vándorunk sompolyogva megy s csak lopva tekint a bírói hatalom jelvényeire. Zokul hat rá, hogy a várkastély még újdonatúj, cserepei még vörösek, falai még fehérek. A család, mely benne lakik, bizonyosan most emelkedett fel, talán csak tegnap nyerte a pallosjogot s az új szita - a közmondás szerint - falon függ, megbecsülik, használják. Legalább kaszatömlőce nincs: mert az már kiment divatból! Hogyan lett naggyá e főúr? Hazáját védelmezte-e a közelebbi polgárháborúk alatt a pártosok és az idegen ellen? vagy szomszédjait rabolta meg és sarcot vetett a környékre? Annyi kétségtelen, hogy híres férfiú s lakása építője nevéért már nevezetes, mielőtt külön története lenne, dicsőségből és bűnből. Haladjunk tovább és gyorsan, gondolja a vándor, a lég már hűvös, a hold világít, haladjunk! ... A fák kísérteti árnyakat vetnek, a távol közelnek látszik, a közel a beleszótt homállyal meg van toldva, a szem mértéke csal, a sápadt holdfény nagyítja a meredeket s a vak sötétség befedi az ormos fagyökeret és éles követ. Az égen fellegek úsznak, elfátyolozva a holdat, megezüstözve általa, szétfosztva a szelektől s megint összezsúfolva. Mindig zavarosabb a láthatár. Már a késő éjt sejtetik a csillagképletek s a kimerült, elfáradt vándor lassú lépései. Szerencséjére egy kanyarultnál egész ablaksorból özönlik a gyertyavilág elébe. Még csak néhány száz lépést kell tennie s megint híres várhoz érkezik. Ha kürtjébe fú, bár az idő éjfél felé jár, tüstént bebocsátják, legyen zarándok vagy lovag, úr vagy pór. Barátságos tanya ez, pótolja a vendéglőt az idegennek, a családot az ismerősnek. Régen a beteget a háziasszony orvosolta, most a bűst a háziúr kupái derítik fel, az üldözöttet a nemesi telek joga és a jóakarat védi.

E vár egy megszüntetett szerzet kolostorából készült. A cellák termekké tágultak; de a refektórium éppen elégségesnek találtatott, hogy palotává - étteremmé - legyen. Itt gyakran pendül meg a sarkantyú, zajos zene és szelíd lant mellett; bár történnék ritkán! Eljárják bíz' a lassú lengyelt s a friss magyart; öregje az elsőt, ifja a másik jobbikat. Részemről nem vagyok ellensége a mulatságnak s a krónikákban olvastam, hogy a régi kolostor kápolnája azon módon maradt, mint volt s abba buzgón elmegy imádkozni Pista bácsi, Dani bácsi, Dora és Dorka; szóval az egész család. A kegyességben tehát úgy nincs hiány, mint a víg életben. De az a baj, hogy mindig karcsúbbak az asztagok s a papoktól maradt nagy hordókból sok kong. Pista bácsi ezt néha észreveszi s mondja: Dani öcsém, szegényedünk! Látom, Pista bácsi, feleli ekkor Dani, de csak egyszer élünk a világon s ha szakadni találna, majd segít rajtunk Werbőczy urambátyám. Igaz, Dani öcsém, jegyzi meg erre Pista, a mi urunkbátyánk nagy úr. Temérdek nagy úr! egészíti ki Dani. A frater* után legnagyobb úr: vitatja az öregebb testvér. Legföllebb Petrovics, a temesi gróf versenyezhet vele: figyelmezteti Pista bácsit az öcs. Török Bálintot nincs is miért említsük, szól most fitymálva Pista bácsi. Az a Török Bálint, végzi a dicsekvést Dani, a mi urunkbátyánknak, a híres Werbőczy Istvánnak mindig csak a hátát látja. Meg kell adni, hogy Török uram alig kujakomnyi úr a mi hatalmas rokonunkhoz képest. - Nincs különben szeretett öcsém, igyunk tehát egyet, a mi urunkbátyánkért! - Bölcs ajánlat, Pista bátya, igyunk.

Ily megnyugtató okoskodások a vendéglátás élveire még fogékonyabbá tevék a jámbor öregeket. Volt serlegök elég

s akadt minden nagyobb serleghez ember. A tisztartó nem szerette a dolgok menetelét, a kulcsár sem. Az ily cselédeknek gyakran megtücskösödik a fejük s kivált ha régi szolgák, szeretnek zsémbelni, mintha a magokéból fogyna. Morfondírozó arcuk egy-egy gondolatot költött hol Pista, hol pedig Dani bácsi agyában.

- Leányod, Dani öcsém, Sarlós Boldogasszony napján tizenhatodik évét tölti be.

- Igenis, Pista bátyám, még pedig délután három órákor.

- Maholnap fejkötő alá növi ki magát.

- Aligha nem.

- Sokan már is nagy leánynak tartják Dorát.

- Tapasztalhatod ezt, Pista bácsi, vendégeink szerelmes tekintetéből.

- Meglehet, hogy még a jövő nagybőjtön férjhez kell adnunk.

- Miért ne, Pista bácsi! ha az Isten ő szent felsége is úgy akarja.

- De attól tartok, hogyha idejekorán nem ügyelünk, kevés hozománya lesz.

- Már arra biz' én is gondoltam, Pista bátyám.

- Igaz, Dora szép leány...

- Szép és jó, - vágott közbe Dani bácsi, apai büszkeségtől áthatva.

- De a nehéz selyem rokolya és a nagyanyjáról maradt klárizs, meg gránát mellé nem ártana egy kevés pengő pénz és lábasmarha. A vagyon a mai világban még a kendőzésnél is inkább növeli a menyasszonyok szépségét.

- Mit kendőzés, mit vagyon? Kövesse meg magát, Pista bácsi! Az én Dorám az egész megyében a legszebb hajadon. Minden újjára akad gazdag kérő, ha zsákból varratok is neki ruhát.

- Nem a megyében, az egész országban legdelibb leány a mi Doránk, - hajlított be Pista bácsi.

- A szépség valódi kapitális - jegyzé meg az apa.

- Roppant kapitális, - tódítá a nagybátya.

- Meghiszem ám! - hümmögött hetykén az apa. - Üritsünk tehát poharat a mi kedves Doránk egészségére.

- A legrégibb célnaiból, - javítá az indítványt Dani bácsi.

Ittak.

- Ne feledkezzünk el a vén Dorkáról se, ki Dorát előbb szoptatta, aztán varrni, hurkolni, hímezni tanította, - szólt kedélyesen Pista bácsi.

Ittak.

- Nekem megint van egy gondolatom. Nem sejdíti-e bátyám?

- Eb legyek, ha igen.

- Tehát én a mondó vagyok, hogy egy kanál bort mégis csak megérdemel Barnabás diák, aki a mi gyönyörű Doránkat a betűírásra és az olvasás mesterségére tanítja.

Ekkor Pista bácsi haragosan kirúgta maga alól a széket. - Mit fecseg öcsémuram? Majd bizony a cudar Barnabás diákért fogom én a bort torkomba tölteni! Akiért iszom, azt gondolatomban megsüvegelem. Szőkefalvi Deák István a szemérről szedett embereket nem élteti.

- Hát urambátyám, mivel különb nálamnál, hogy oly fönn hordja az orrát? - puffogott Dani bácsi.

- Mivel különb, he? Kegyelmed öt teljes évvel fiatalabb, mint én s még sem köszönném meg, ha a csürhe Barnabás diákért csigert is innék. Jusson eszébe a mi nagy rokonunk Werbőczy István s rázzon le magáról minden póriasságot.

- De hát nem nemes ember-e, nem a szent korona tagja-e nemzetes és vitézlő Barnabás diák? kérdem: feleljen urambátyám.

- De hát nem nótázták-e meg árulásért az atyját? kérdem; feleljen uramöcsém.

- Hát hibás-e ő azért, hogy atyja bűnt követett el, na? -
agyarkodék Dani bácsi.

- Hol van a jószága? Másnak adományozták, he!

- Hát a szegényért az ördög se igyék-e? Mit?

- Hát miért mereszti Dorára szemét Barnabás diák, ha atyja
nótát kapott és maga koldusbotot, no?

- Talán Dorkát érti? urambátyám!

- Tüzes mennykőt! Dorát értem, a te leányodat!

- S csakugyan mereszti? - hökkent meg Dani bácsi.

- Mikor köntöse suhog Dorának, már akkora szemet nyit,
mint egy tárt kapu.

- Hogy folyjon ki a szeme a cudarnak! No várj, Barnabás
diák, majd úgy megforgatlak én sarkadon, ha az ajtón
beléptél, hogy többé sohasem fogod kitalálni: hátul van-e
az orrod vagy elől?

- Ketten forgatjuk meg őt, kedves öcsém; - sivalkodott
Pista bácsi.

Komor csend állott be s a kupák érintetlenül álltak az
asztalon, mintha levolnának szegezve.

Dani bácsi már többé nem tűrheté a hallgató és méla
társaságot, mely néhány régi széken és ösképen kívül csak

magából és testvéréből állott. - Min töröd a fejedet, édes bátyám? - szólt szelíden.

- A világ aljasságán, drága öcsém! S hát te?

- Azon, hogy mikor lesz a második özönvíz, - sóhajta Dani bácsi.

- Emlékezzél a szivárványra, öcsém! és inkább törd a fejedet a nagy világégésen, - igazítá Dani bácsit rendre Pista bácsi.

- El kell ismernem, hogy kegyelmed valódi bölcs, - szólt az öcs nyájasan.

- Miután, szeretett vérem bölcsnek mondál, az én elmémben is egy gondolat villant meg.

- Hadd halljam, bátya.

- Ürítsünk, még pedig körömig serleget - az istentelen pogányok börtönéből szerencsésen kiszabadult Elemérért.

- Akit a mi rokonunk, a nagy Werbőczy váltott ki, - folytatá hévvel Dani bácsi.

- De a te sürgető figyelmeztetéseidre, öcsém! - szólt dicsérőleg Pista bácsi.

- De te írtad meg a kéréleveleket minden három évben egyszer, - hárítá az öcs magáról tovább a dicséretet.

- De te küldötted el gyorspostával a nagy Werbőczyhez, a mi rokonunkhoz.

- De bátyám adta a postapénzt.

- Hogyne, midőn azzal csak keresztyéni kötelességet teljesítettem.

- De nekem használt bátyám vele, mert Elemér az én leányomat tanítja citerára és énekre.

- Hát Dora nem az én gyermekem is?

- Bátyám csak második atyja; én vagyok az első és igazi, - tiltakozék Dani bácsi.

- Nem szeret-e ő engemet, szintúgy mint téged?

- Azt bátyám nem tagadhatom.

- No, hát igyunk Elemérért!

- Tegnap ment el; hozza Isten még holnap vissza!

Ittak.

Midőn e párbeszéd történt, a vendéglátásról híres vár meglátszott becsületéről feledkezni.

Még délután eltávozott az utolsó vendég s azóta a kapu előtt senki sem fűtt kürtjébe.

A nap leszálla s az egész világ bácsijaihoz még egy árva utas sem tévedt.

Végre a vacsorát felhozták, megették, Dora s Dorka aludni mentek s mégsem hangzék a kürtszó.

Ekkor gondolta ki Dani bácsi, mint fürgébb eszű ember, hogy az útranéző ablakokat fényesen világítsák ki, mert úgy az idegen, vélvén, hogy országos lakoma van, okvetlenül befog hajtatni.

De néha a legjobb tervek sorsa is a megghiúsulás.

Ott ült a két öreg a nagy refektóriumban a hosszú asztalnál. Kezdetben, mint láttuk, vitatkoznak eleget, de midőn Elemér iránt is kifejezték baráti indulatjokat, nem volt többé, amiért szívök megcsorduljon s lelkes és lelkesítő szavak szálljanak ajkaikra.

Deák István karszékébe hátrahúzódott, mintha arcát elakarná takarni a gyalázat elől, mely a híres várat érte.

Deák Dániel pedig forgatta szemeit, mintha várná, hogy most már a falból lép ki egy vendég s véget vet az egyhangú óráknak.

- Min gondolkodik, öcsém, - kérdé részvevőleg Pista bácsi.

- Hát bíz' én nem bánnám, ha őseink képei kilépnének a rámából s velünk poharat ürítenének.

- Én pedig nem bánám, ha a megholt szerzetesek lelkei felszállának sírjaikból s látogatásunkra jönnének, hogy velünk vacsoráljanak. Kettő mellém ülne, kettő uramöcsém mellé, a többiek a többi üres székekre s akik helyet nem kapnának, hátunk mögé állnának s onnan nyujtanák kezeiket a tálak felé. Készíttethetnénk még nekik vacsorát s ők eljöhetnének, mert közel van már éjfél.

- Uram őrizz! az mégsem volna jó, - válaszolá Dani bácsi elhalványodva.

Pista bácsi látván, hogy kedves öccsének nyugtalanságot okozott, vétségét helyre akará hozni.

- Gondoltam valamit, - szólt kevés szünet után.

- No hát mit? - tudakolá mohón a testvér.

- Tegyük vendéggé a várnagyot s ültessük az asztal fejére. Úgy hárman leszünk.

- Igaz biz' a, - kiáltott fel Dani bácsi.

Tüstént elhozatták a várnagyot, ki ezer mentegetések közt foglalá el a számára szánt díszhelyet, de alig ült le, midőn megharsant a kürt.

- Nosza, fusson s tüstént hozza ide azon tisztelt urat, aki oly soká várakozik künn! - rivalgá Pista bácsi.

- És szépen kérjen bocsánatot a késedelemért, - adá utasításul Dani bácsi.

Homályosan említettük, hogy a reggeli harangozástól késő éjig hány nevezetes vár előtt haladna el egy ügyes gyalogló s nem lehetetlen, hogy azt meg is tévé valaki és most a várnagytól kísérve, a refektórium ajtója előtt áll.

Csakugyan köhécselés hallatszik. A két testvér arra függeszti szemét és egy különösen poros, különösen kopott alak belép.

- Kurta nemes lehet - súgja Pista bácsi.

- Talán csak szabadalmazott puskás a királyi uradalmakból
- jegyzé meg Dani bácsi. De e csekélylő észrevétel nem gátolá a két testvért, hogy a székről felkelve, az idegen elébe ne induljanak.

- Nagyságos, tekintetes, nemzetes, vitézlő, jeles és körültekintő uraim, minden rendű, rangú és állapotú hazafiak, részint kik tagjai a szent koronának, részint kik valami szabadíték és mentesség által az ország védelmére kötelezve vagytok, az alvajda ő kegyességének és méltóságának parancsából, hozzájárulván a tanácsurak megegyezése és rendelete is, ezennel hirdetem és adom tudtul nektek, fenntartva a fenntartandókat, hogy Ferdinandus német császár hadai szorongatják Buda várát, melyben a királyi özvegy ő felsége, a királyi csecsemő ő felsége, ennek magas gyámjai és országunk kormányzói s maga a szent korona és a jelvények együtt vannak iszonyú veszélynek kitéve. Ragadjatok tehát fegyvert egyenként és egyetemben s a veletek ezennel közlendő nyílt levélben kitűzött napra szigorú büntetés terhe mellett haladéktalanul jelenjete meg a mezei és insurgents hadak

generálisának - kit az Isten győzelemre segéljen - sarmasági táborába, hogy onnan felkerekedve, Buda megmentésére siessetek. Másként nem cselekvendők... Nagyságos, tekintetes, nemzetes, vitézlő, jeles és körültekintő uraim! a szövetség és eskü által közvédelemre egyesült három nemzet nevében kérlek és intelek rangjaitokhoz s állapotaitokhoz méltó kíséret összegyűjtésére és oly fegyverekkel ellátására, melyek a közmustrákon hibátlanoknak találtatnának, élelemről a sarmasági táborig saját magatok gondoskodván, költségről pedig a törvények értelmében, azontúl is... Nagyságos, tekintetes, nemzetes, vitézlő, jeles és körültekintő uraim! Véres karddal jöttem volna közétekbe, ha Ferdinandus német császárnak regimentjei átlépték volna országunk határait, de miután Budavár mintegy a mi hazánkhoz is városa, Magyarország mintegy a mi országunkhoz része s amennyiben Ferdinandus hatalma alá nincs erőszakkal hajtva, a mi királyunkhoz hódol, kérlek, tekintsétek e pálcát, melyet magasan tartok kezemben, véres kardnak. Vésztűzeket gyújtattam volna halmainkon, hogy tömegestül talpra keljete, ha Ferdinandus német császárnak regimentjei vérét ontották volna Erdély lakosainak, de miután Magyarországnak ezer sebből omló vére a mi vérünk apadása is, kérlek, uraim! tekintsétek lelkesítő szavaimat a halmokon meggyújtott tűz világolásának s elszakadva feleségeitől és édes magatokéitól, siessetek a segítségért esdő haza oltalmára, hogy vele együtt megvédjétek hazátok és nemzetünk becsületét. Ugy legyen! Egyébiránt én valósággal Kolozsvári Sándor gyorsposta és helyettes hírnök vagyok, mit megbízó pecsétetes levelem, melyet a felkelési

rendelettel együtt ezennel a várnagy ő kegyelmével közleni sietek, minden kétségen kívül fog tenni.

A gyorsposta a refektórium küszöbétől hármát lépve, gyertyaegyenes állásban, erős, de a fáradság és por miatt rikácsoló hangon mondotta el betanult szónoklatát s miután az okiratokat a várnagynak átadta és hivatalos szerepe véget ért, bókra görbíté magát s vagy kimerülésből vagy tiszteletből hajlottan maradt.

Dani bácsi serleggel jött hozzá, ellenben Pista bácsi karon ragadta, hogy székhez vezesse.

A két öreg arcán a kellemetlen meglepetés jele világosan mutatkozott ugyan, de azért mégsem feledték a háziúr kötelességeit.

- Ígyék, atyafi!

- Üljön le kend!

- Ne oda, ide az asztal mellé.

- Csak ne mentegetőzzék. Foglaljon helyet.

A gyorsposta ivott, tenyerével megtörlé bajuszát s leült.

- Hozzatok sültet ő kegyelmének - kiáltá Pista bácsi.

- Jól megabrákolják a gyorsposta uram lovát - harsogtatá Dani bácsi.

- Azt nem abrakolhatják meg, nemzetes uram! - szólt most a vendég.

- Miért nem? - kérdé sértett méltósággal az öregebb testvér.

- Mert, követem alásan, nincs lovam.

- S mégis gyorsposta! - hüledezett Pista bácsi s gúnyolódott Dani bácsi.

- Ahol tegnap háltam, pártütők és cinkosok laknak. Kereken megtagadták tőlem a lovat. Eleget rimámkodtam a magam, eleget fenyegetőztem a király és ország nevében, de nem használt.

- Nótára kellene szedni a gonoszokat, - vélé Dani bácsi.

- Az mégis igen súlyos büntetés volna - jegyezte meg csillapítólag Pista bácsi.

- Ne búsuljon, atyafi, holnapra lesz friss lova - szól a várnagy.

- Mit használ, kedves felebarátom - válaszolá a vendég sztoikus nyugalommal, - mit használ minden postaló és gyorsposta, ha a tekintetes rendeknek nincs kedvök a Pest mögül kilépni, hogy Budát megmentse. Kívülem is nyargal elég hírnök szekeren, nyeregben, gyalog: de nyomukban sehol sem látok inszurrekciót. Egyik azt mondja, hogy az alvajda pecsétes levele semmit sem ér, mert a fölkelést nálunk csak az országgyűlésnek van joga

megrendelni. A másik a részletes és portális inszurrekciót nem bánná ugyan, de a személyes és általános ellen protestál. A harmadik úgy vélekedik, hogy a váradi békepontok szerint Ferdinandus a királyunk. Miért úznók hát el Buda mellől? A negyedik abban bízik, hogy Izabella királynét majd kirántja a bajból a szultán, még pedig a mi buzgóságunk nélkül is. Az ötödik hitelesen tudja, hogy Török Bálint és a fráter rég elűzték Buda mellől a németeket s most az alvajda és tanácsurak csak azért ütnek lármát, mert fervorjokat akarják kitüntetni. A hatodik az aratás közelségét, a hetedik a tavalyi szűk termést és a pénz szűkét hozza fel s higgyék el tekintetes és nemzetes uraim, hogy több hírnök nyargal felszólítással az országban, mint ahány nemes úr fog a felszólításra felkelni. Teremtuccse! követem alásan! - jobban célt érne az alvajda s több katonát kapna a főgenerális, ha minket gyorspostákat küldenének a sarmasági táborba. Talán veszedelmet sem állanánk ki többet; mert utaztomban engem tízen is fenyegettek börtönnel és bitóval, noha armalisom van s csak oly nemes ember vagyok, mint akárki. Hány gyorsposta dicsekedhetik ezzel?

- Siralmas időt élünk! - sóhajtá Pista bácsi.

- Elfajult a magyar! - sopánkodik Dani bácsi.

- Nagyapám korában a magyar név említésére magoktól is ledőltek a falak. Nagyapám Hunyadi János bandériumához tartozott - szólt a várnagy.

- Apám korában sem állottunk alább. Apám a fekete seregben szolgált - hozá fel falatozás közben a gyorsposta.

- Hát a mi őseink milyen vitéz dolgokat műveltek!
Megmutathatnám a krónikákból.

- Meg donacionalisokból - toldá meg ismét Pista bácsi.

- A Deákok...

- És a Werbőcziek...

- Kikkel szoros atyafiságban vagyunk...

- Nem is említve Werbőczy Istvánt...

- Ki törvénykönyvet írt...

- És mint nádor az ország főkapitánya volt...

- S a németet és törököt egyaránt megverte volna...

- Ha közülök akármelyik be mert volna az országba
rontani...

- Felszámlálhatatlan...

- Számos és emlékezetes nagy dolgokat műveltek -
végezte be Dani bácsi szerencsésen a közérővel rögtönzött
hosszú frázist.

- De hiszen! ha a többi vár is ilyen volna, mint ez, ha a
többi urak is oly velős, csontos fajták és oly magyar
szívűek volnának, mint nemzeti és vitézlő uraimék,

akkor a sarmasági tábort még megemlegetné Ferdinandus,
- szólt beszínlő hangon a gyorsposta.

Pista bácsi Dani széles vállára, domború mellére, kerek barna arcára, hosszú szürke szakállára tekintett és fellelkesült; Dani bácsi ugyanakkor Pista nyúlánk, de izmos termetére, széles homlokára, vállait elborító fehér üstökére veté szemeit s bátyja jeles voltán szintén felbuzdult.

- Majd kiteszünk mi magunkért!

- Dejsz! nem maradunk mi hátra!

- Ember kell a gátra s te az vagy, Dani öcsém.

- Te vagy a tagból szakadt ember, Pista bátyám.

- Nem is félnék én egy officírtól.

- Magam sem, Pista bátyám.

- Szaladt előttem már turbános és bugyogós akárhány.

- Előttem nehéz vasas is.

- Fogtam agát és lajtnandot.

- Én meg fénriket vágtam le.

- Nem voltunk mi, Dani öcsém, soha pribék, gyáva emberek.

- Megállottuk mi a sarat, Pista bátyám.
- Most sem tágítnánk egykönnyen.
- Isten úgy segítjen! Pista bátyám, nem tágítnánk.
- Csak rajta, öcsém.
- Csak rajta, bátyám!
- Menjünk!
- Induljunk egyenesen Budavár alá.

Az öregek tüstént felkeltek a székről, hogy megkeressék és kiköszörültessék rozsdás kardjaikat.

A gyorsposta pedig használta az alkalmat a visszavonulásra, mert igen el volt fáradva s az ígért lovon még hajnalhasadáskor távozni akart.

Midőn a testvérek magokra maradtak, mint a heves gerjedélyekkor szokás, fontolgtatóbb alakot váltának s majdnem búskomoly hangulat szállt kedélyökbe.

A hadi borostyánnak árnyéka is volt, mely most sötéten játszott halántékaikon s a kor redőit az aggodaloméval is szaporította.

- Mi történik Dorával, ha mi elmegyünk? - szólt Pista bácsi.

- Ügyelni fog rá Dorka - válaszolt az apa. - De az más kérdés, hogy ki tartja gazdaságunkat rendben?

A csűr és gabonás mellé valahogy kapunk embert; azonban öcsém, azt már nem szeretném, ha oly féltett kincsre, mint a mi leányunk, csak a vaksi Dorka vigyázna.

- Dorka az én szelíd és okos Dorámnak még vakon is jó őrje fog lenni; azonban bátyám, nem óhajtanám, hogy a csúrt és gabonást oly fickó venné át, aki keveset hord beléjük és sokat szeretne belőlük kivinni.

- Akármit beszél kegyelmed, én Dorát féltem.

- Akármit papol bátyámuram, én a gazdaságot - viszonzá Dani bácsi.

- Nekem Dorka ellen van kifogásom.

- Nekem a tisztartó ellen.

- A tisztartó helyét ha éppen kend orrol reá, pótolhatná a várnagy.

- Dorka helyét, ha urambátyám apprehendál a jámbor asszonyra, pótolhatná a várnagy.

- Miattam! - szólt vállvonva Pista bácsi.

- Miattam! - szólt vállvonva Dani bácsi hasonló vállvonással.

- Tehát indulhatunk.

- Induljunk még holnap reggel.

A várnagy nem látszott elégteltnek a kettős szereppel, mellyel a testvérek közös bizodalma megtisztelé.

- Kérem alásan nagyuraimat, hallgassanak ki, mielőtt aludni mennének! hátha így jobb gondolattal hálnek, mint amilyennel most leakarnak feküdni.

- No! szóljon hát.

- Adja elő gondolatját.

- Tálalja fel tervét...

- Hadd ízleljük: főtt-e vagy nyers?

- Jelenthetem alásan, hogy maholnap belejtek a hetvenharmadik évbe. Lábinaim még nem roskadoznak ugyan és szemem néha a magasban is megtudja a héjától a pacsirtát különböztetni, de az egyik szántóföldtől a másikig futkosást már nem győzném többé s a gazdálkodással járó sok praktika fenekére tekinteni a régi szemeimmel sem voltam képes. Kinevetne a világ, ha egyszerre egy terhes és sok törődéssel járó gazdaságot vennék át s e nevetésből a felerész nagyuraimékra hárulna, mert ha igaz, hogy a cselédet uráért becsülik, azt sem lehet tagadni, hogy az urát cseléde után ítélik meg. Vén szolgáljokat tehát ne terheljék kegyelmetek olyannal, amihez nem ért. Hagyják tisztességben meghalni.

- A mi várnagyunknak igaza van - szólt Pista bácsi. - Alkalmazzuk hát csak Dora mellé s keressünk más gazdasági felügyelőt.

- Megköszönöm e bizodalmat, de szintén nem fogadhatom el. Kegyelmetek tapasztalhatták, hogy oly várat én is jól megtudok védelmezni, melyet senki ostromolni nem akar. De a szép Dora kisasszonyt, kinek arcán és nyúlánk természetén annyi szem megakad, én a végvárakhoz hasonlítom, melyeknek oltalmazását a legügyesebb kapitányokra bízzák s mégis gyakran megtörténik, hogy bevétetnek.

- Nem megmondám, Dani öcsém, hogy Dorát kell távollétünk alatt féltetni. A várnagy is velem tart.

- Úgy van. Dorát hagyják kegyelmetek veszendőbe, meg a gazdaságot.

- Lám, a várnagy csak úgy tart Pista bátyámmal, mint velem.

- De miért is akarnak nagyuraimék Buda alá menni? Nemde, hogy segítsék Werbőczy őnagyságát, aztán a temesi grófot, meg Török Bálintot és a frátert a németek megverésében?

- Világosan azért - szólt egyszerre a két testvér.

- Igen ám! de ott a bökkenő, - válaszolá a várnagy - hogy Deák István uram ő kegyelme Buda falai körül frissen levághatna egy-két németet, mert erős karja van, azonban

Budáig el nem érik, mivel lábköszvénye miatt nem üli meg a lovat. Ellenben Deák Dániel uram ő kegyelme elég frissen vágatna Buda elébe, mert ép lábszárákkal áldotta meg az Isten s a lovaglásban akármelyik portyázóval versenyez; de fájdalom! a csúz miatt újjai bogosak és merevek. Következésképpen Budavárnál farkasszemet fog ugyan a németekkel váltani, de teremtuccse, egyet sem vág le közülök. Elteltek már a dicső napok, nagyuraimék! midőn kegyelmeteknek táborba kellett menni! Másokon van most a sor.

Pista bácsi hüledezve nézett Danira. - Csakugyan akkora kézbogaid vannak, öcsém, mint egy galambtojás.

Dani bácsi csodálkozva veté szemét Pistára. - Csakugyan, kedves bátyám, úgy begöngyölgeted lábaidat, mintha pünkösdi helyett karácsony volna.

- Talán, van valami abban, amit várnagyunk mond.

- Biz' Isten! ha rád nézek, kezdem hinni.

- Én meg, ha rád nézek.

A testvérek megint egymást méregették s kedvök serkent, magok sem tudják, miért, mint két kos összetűzni.

- Egy gondolatom van - kiáltá ekkor vészharítóként a várnagy.

- Hadd halljuk! - dörögtek elébe könyökölten Pista és Dani bácsi.

- Küldjék a sarmasági táborba Elemért.

Iszonyú hatást okozott e javaslat.

Pista bácsi köszvényes lábával nagyokat toppanta, öccse pedig összeszorítá csúzos kezét, mintha kardot akarna forgatni.

- Kegyelmed furcsa fickó!

- A mi várnagyunknak bolondos ötletei vannak.

- Tudja-e kend, mi a talizmán? - kérde Pista bácsi.

- Olyan kő, mely betegségeket gyógyít - felelé higgadtan a várnagy.

- Én egy talizmánért sem küldeném a sarmasági táborba Elemért.

- S tudja-e, mi a bölcsek szürke pora? - tudakolá még peckesebben Dani bácsi.

- Olyan por, mely aranyat csinál.

- Én e várból szürke porért sem engedném ki Elemért.

- De hát miért őrzik úgy, nagyuraimék, Elemér úrfit?

- Maga mindent elfeled, várnagy uram!

- Maga semmire sem emlékszik.

- Hát nem tudja-e, hogy a mi nagy rokonunk Werbőczy három évig szüntelen kiakarta váltani Elemért?

- S hogy három év múlva akkora sommán váltotta ki, mint a generálisokat szokás!

- Hogy ideiglenesen nálunk lakik ugyan, de valósággal Werbőczyhez tartozik.

- S hogy úgy van a mi kezeink közt, mint a hitre bízott depositum...

- Melyet ha elvesztenénk...

- Vagy elidegenítenénk...

- Ellopnánk...

- Vagy megsemmisítenénk...

- Akkor - kiáltá Pista bácsi - megérdemelnők, hogy nemességünkötől megfosszanak.

- S hogy - rivallt közbe Dani bácsi - vasra verjenek.

- Tömlöcbe zárjanak.

- Bárdal vágják le nyakunkat.

- Vagy ló farkára kössenek.

- Vagy kerékbe törjenek. Érti-e kend?

- Nem tudtam, nagyuraimék, bizony nem tudtam, hogy ilyen drága portéka Elemér úrfi - mentegetőzék a várnagy.
- S ha nem is tartana hozzá jogot a mi nagy rokonunk Werbőczy István, még akkor sem bocsátanók el.
- Mert ki tanítaná danolni, lantolni Dorát!
- Ki beszélne nekünk annyi szép történetet!
- Ki örvendene úgy velünk!
- Ki tudná úgy feledtetni bánatainkat.
- Megifjodunk az ő társaságában.
- Csupa gyermekekké leszünk.
- És nemcsak önzésből történik, hogy visszatartóztatjuk Elemért.
- Biz' Isten! nemcsak önzésből - támogatá öccse szavait Pista bácsi.
- A derék fiú zsenge korától kezdve mindig rabságban szenvedett.
- És ércből, kőből volna annak a szíve, aki alkalmat nyújtana, hogy török fogságból már most németbe kerüljön.

- De, nagyuraim, ha Elemér vitézkedik, ő fog másokat el s nem megfordítva - szólt a várnagy.

- Ugyan, mit hadonáz kend?

- Csupa fonáságokat mond.

- Hát nem volt-e híres lovag a gallusok királya, Franciskus prímusz és mégis elfogta őt Carolus, a német császár?

- Hát nem volt-e vitéz a nagy Hunyadi János s mégis Drakula rabja lett?

- Mondjunk-e több példát kendnek?

- Fárasszuk-e még magunkat?

- Nem szükséges, nemzetes uraim! mert már más ötletem van, mely talán inkább megnyeri tetszésöket. Küldjék a háborúba Barnabás diákokat.

A testvérek egymás szeme közé tekintettek.

- Hejh! ha elmenne! - sajogató Pista bácsi.

- S ha ott maradna! - tevé hozzá Dani bácsi.

- Mégse haljon meg. Ládd, öcsém, a vén Dorka búsulna érte! S te is sokalnál akkora futamot egy kis szemtelenség miatt.

- Nem is úgy értettem. Miattam sokáig éljen, de tőlünk távol.

- Úgy van! Csak hogyan küldjük el? Szégyelni fogná zsoldban menni, mert atyja nagy úr volt.

- Alig hiszem, hisz most is könyörületből a minoriták tartják - említé a várnagy.

- Barnabás diák - mondá Pista bácsi - Dora oktatásáért sem akart jó szónál egyebet elfogadni.

- S a gögös és bukott urak inkább veszik el a koldusfalatot a kunyhóból, mint a dús ajándékot a gazdag szomszéd várából. Ezt magam is tapasztaltam. De Barnabás diáknak úgy magyaráznám meg a dolgot, hogy a zsoldért kegyelmeteket tartaná maga iránt hálára kötelezetteknek.

- Mily okosan gondol ki mindent a mi derék várnagyunk!
- szólt elragadtatással Dani bácsi.

- Csak hajtsa aztán akként végre! - sopánkodott vágy és kételkedés közt hányatva Pista úr!

- Remélem, célt fogunk érni, feltéve, hogy Dorka asszony nem mozdít meg unokaöccse visszatartásáért minden követ.

- De, várnagy koma! Dorka megmozdít ám minden követ.

- S néhányat a megmozdított kövekből a fejünkre is dobhat.

- Már az sajnos volna, nagyuraimék.
- Sajnos ám!
- De Dorka mérges, mint a vipera.
- És öccsét úgy szereti, mint párját a gerlice - hozá fel Pista bácsi.
- Magam is azt tapasztaltam - szólt a várnagy. - Azonban itt csak ez a kérdés: vajjon Barnabás diák hasonló mértékben kedveli-e nagynénjét?
- Ördögöt! - kiáltá Dani bácsi.
- Barnabás egy lelket sem tud igazán szeretni.
- De annál többet gyűlöl.
- Annál többre irigykedik.
- Annál többet szeretne egy kanál vízben is megfojtani - egészíté ki Dani bácsi a sötét jellemrajzot.
- Éppen ez szolgál, nagyuraim hasznunkra, mert miután Barnabás diák Dorka asszonnyal, ki őt anyjaként táplálta, nevelte, oltalmazta s aki utolsó filléreit is számára zsugorgatja, csak ímmel-ámmal bánik: könnyen elképzelhetem, hogy búcsúvétel nélkül is eltudna tőle távozni, ha érdekei javasolnák.
- De azt nem javasolják, várnagy koma!

- Már hogyné? Adjunk mi a diáknak sok pénzt, bizony lemond a búcsúzásról! - szólt a várnagy.

- Hát hol van a pénz?

- Az én üres zsebem.

- Még a szekrényem fiókja is.

- Lábáróladtuk el az új árpát.

- S a pórzászok már több méhkast vettek meg tőlünk, mint ahányat a kertben látok. Tegnap számláltam össze.

- Igaza van Dániel nagyuramnak a kasokra. István nagyuramnak az árpára s mind a két nagyuramnak a pénz teljes hiányára nézve - szólt a várnagy. - De - tevé hozzá - Ábrahámnak, a deési fegyverkovácsnak és Dávid mesternek, a kolozsvári ötvösnek annál több pénze van.

- Az a pénz nem a miénk.

- Ami másé, nem Tamásé.

- A szükség törvényt ront, nagyuraimék. Becsülöm én a családi emlékeket s ha az ember rájuk tekint, úgyszólván az ősszel társalog. A rozsdától rágott kard daliás időkről regél szép történeteket s fájlalja a mai napot, mely őt hol a hüvelyben élés szégyenének adja át, hol pedig a pártvillongások számára köszörültetvén ki, a haza ellenségeinek kezébe szolgáltatja. A nagyuraimék régi fegyverei a hosszú téli estéken sokszor beszélgetnek

velem országunk sülyedéséről. Az egyik Szent-Imrén, a másik Kenyérmezőn volt, a harmadik Nándorfehérvár ostromát és Hunyadi halálát látta. Nagyatyám is ottan volt, közel Capistránhoz. Legyen áldás porain! Sírköve nincs. Közvitéz volt s az olyannak koporsója helyét csak az Isten szeme figyeli meg, hogy a feltámadáskor semmi íze, csontja veszendőbe ne menjen. Nem vagyok én érzéketlen - folytatá a várnagy - Deák István ő kegyelme apróbb ezüstserlegei iránt sem, melyekből nagyuraimék régóta nem isznak, de amelyeket, mint pohárnok, boldogult Istvánné asszonyom menyegzőjén tettem először ez asztalra, hol most ülünk. Szegény asszony, mind a három gyermekét eltemette s aztán sietve utánok ment...! Süveget emelek én a nagy ezüstitálnak is, mely az almárium fenekén évek óta csendesen nyugszik, de Dora kisasszony születésekor tündöklött s esküvőjére akartuk ismét kitisztíttatni. Jámor, kegyes lakótársaink a falon függő vagy szekrényben őrzött családi kincsek s mint a bornak ereje, úgy növekedik hatásuk az idővel. Egy-egy bűnt elfeledünk körülök s egy-egy jó szándék megfogamzik bennünk általok. S mégis az volna tanácsom, ne ellenezzék nagyuraim, hogy a fegyvereket Ábrahámnál, az ötvösműveket pedig Dávid mesternél zálogba vessem. Miután soha ki nem váltjuk e zálogokat, de a kölcsönzött pénzzel Barnabás diákot Budavár és Izabella királyné védelmére útnak indíthatjuk.

Dani bácsi törölgette könnyeit.

Pista bácsi azt hitte, gyászravatal előtt áll s komolyan nézett a refektórium falán egy kis repedésre. Jól ügyelt, látja-e még s nem szeretne volna, ha a nedv befátyolozná

szemeit, hogy többé ne láthassa. E borút nagy szégyennek tekintené... s mégis megtörtént.

- Szegény fegyvereim! - tört ki keserves bánattal.

- Hát az én nagy ezüstitálm nem szegény-e? - gáncsoskodék, hogy keblén könnyítsen, Dani bácsi.

- Nem fog fegyvereimmel kímélve bánni a deési Ábrahám!

- Az én kardjaimat pedig, mert markolatjuk csak meg van futtatva, bitangoknak alkussza el, kik rablanak vele a helyett, hogy harcoljanak.

- Kedves néhai feleségem megfordul koporsójában, midőn az ezüstpoharak, melyek menyegzőjén körben jártak, Dávid mester irgalmatlan kezébe fognak jutni - sóhajtá Pista bácsi.

- Az én nőm szelleme majd kijön a várkapolnából éjente s fenyegető újjával az üres almárium felé mutat, honnan a mi kedves Doránk ezüstitálát elcsentük. De nem is kell, hogy kijöjjön. Magam előtt látom most is, s bánatos szemei háborgatják lelkemet, mint a hold a tengert.

Oly bús volt Dani bácsi, hogy Pista úrnak kellett a felvidítéshez foggni.

- Hát asszony lett-e kend, öcsém? Megérem még, hogy pityeregni kezd.

- Elhiszem, hogy kigyelmedtől kitelik a sírás is - válaszolta sértett büszkeséggel az öcs.

- Nem adtam még annak jelét. Amit vesztek, megnyeri a haza. Miért bánkódnám hát?

- Ne volna csak a mi rokonunk, a nagy Werbőczy veszedelemben, aligha küldeném ilyen áron Barnabás diákot Budavár alá - szólt Dani bácsi.

- Várnagy koma, csak azt mondom, minél előbb eltakarítsa innen az én fegyvereimet és serlegeimet. Gyávaság volna tőlünk, öcsém, a közveszély alatt magunkra gondolni.

- Mit varrja, urambátyám, galléromra az önzést? Ha kend, várnagy, titokban Barnabás diákkal mindent jól elintéz, azt a szép paripát kapja ajándékkul, melynek testvérét tegnapelőtt Elemérnek adám.

- Hejh, várnagy! megemlékezzék, hogyha Dorka unokaöccse távozását nem veszi huszonnégy óráig észre, akkor a kend tomporájára övezem ezt a kardot, melyet Kőszeg előtt Elemér kiszabadításáért ajánlottam a goromba agának, de el nem fogadta. Mondom, a kendé lesz e díszes kard - szólt erős hangnyomattal Pista bácsi.

- Bízzák csak rám a dolgot, nagyuraimék, mindent jól elintézek.

- Mi pedig menjünk már aludni.

- Aludjunk, ha tudunk - zárta be a vitát Dani bácsi.

Reggel a két öreg kerülni látszott egymást és a családot.

Máskor Dani bácsi, kilépve ágyából, pongyolát ölt, a még fekvő Pista bácsi hálósobája ajtaján bedugja fejét s mosolyogva kérdé: - Hogy aludtunk, urambátyám? - s azzal távozik.

Pista bácsi pedig a szíves tudakolás után rögtön öltözéshez fog s mihelyt kész és még dolmányát is nyakig begombolta, öccséhez siet, kopogtat, benyit s a nélkül, hogy a karszékre leülne, kérdi: - Mit álmodott Dora? nem beteg-e Dorka?

Aztán együtt a folyosóról nézegetik az udvart s távolabb eső csúrt, a ködös hegyeket, az eget.

Dorka ilyenkor szokott a kamarából visszajönni s elbeszéli nagyuraiméknak a várban történt nevezetesebb dolgokat és különösen, hogy melyik vendég ébredt fel, melyik szunnyad még.

E közben a kérő és panaszló jobbágyok, nemkülönben a tisztartó is közelítenek a tornáchoz, elkezdődik a gazdasági ügyek intézése s tart, míg a refektórium jól ki van szellőztetve s Pista bácsi egyenesen oda indul; de öccse, kinek vállaira nagyobb terúvel nehezül a háztartás gondja, megnézi a mosolygó Dorát s elbámul, hogy még szebb, mint a mult percben. Dorkától szintén tudakozódik a reggeli felől s kielégítőnek találván a nyert értesítéseket, vendégeit keresi fel s a refektóriumba vezeti, hol már Elemér a legérdekesebb vitát folytatja Pista bácsival.

Így volt ez máskor.

De most a napirend, a jámbor szokások és kölcsönös szívesség feledésbe mentek.

Dani bácsi nem dugta be a fejét Pista bácsi ajtaján, Pista bácsi nem kopogtatott a Danién, Dorka a kamarából visszajöve, üres folyosóra talált s a jobbágyok hasztalan várakoztak.

Hevesen sütött a nap, noha csak május vége volt, midőn az idősb testvér rászánta magát, hogy az ifjabbikat meglátogassa s mivelhogy az ifjabb is hasonló eltökéléssel ment ki szobájából, találkoztak a folyosón s némán fordíták lépéseiket az étterem felé, hol a nagy asztalon csak két teríték állott; mert Dora és Dorka már reggeliztek.

Pista bácsi menten az almáriumra néz és szemét lába követé; arra húzódott Dani bácsi is. Tudták, hogy még ott van minden, de azért félve tekintenek az apró serlegek helyére Dani bácsi kezébe fogja az ezüstit és libegteti, mintha súlyát mérné, mintha nem tudná, hogy nehéz s nem is találja már annak, örömmel hordozta volna egész óráig a tenyerén. Bátyjaura jól megszámmlálta az ezüstpoharakat, mintha most akarná kipuhatólni, hányan vannak. Közben mindketten lopvást pillantottak az ajtóra, nehogy valaki véletlenül benyisson.

- Nem fösvényiségből válunk mi meg ezektől oly nehezen
- dörmögé Pista bácsi.

- Ellenségeink sem mondanak zsugoriaknak - suttogá
halkan, de mintegy válaszul Dani bácsi.

Alig hallá már ezt meg az idősb testvér, mert a
refektóriumból távozóban volt.

Dani úr sem nézett a teríték felé, nem a hidegsültekre s az
ízletes lepényre. Feledve étvágját, elballagott, amerre
Pista bácsi s nem tudva, hogy és miért! hát egyszerre a
fegyvertárban vannak.

Kisdéd szoba volt, téglapadlazzal, karikás ablaküveggel,
pókhálós falakkal és négy nagy almáriummal.

- Ezek mennek Deésre...

- Meg ezek, urambátyám! - szólt Dani úr feltartott
mutatóujjal.

- S nekünk marad...

- Az üres almárium.

- S néhány rossz vas - egészíté ki Pista bácsi.

- És Dorka - tevé még hozzá ráadásul Dani bácsi.

- Úgy van. Dorka könnye...

- S Dorka átká.

- Szegény vén asszony! minő aggodalommal jött reggel hozzám, félvén, hogy beteg vagyok.

- És mint mosolygott, mint örvendett, midőn látta, hogy nekem nincs bajom.

- Soha szívesebb nem volt irántunk - szólt Pista bácsi.

- S nem vette-e kegyelmed észre, hogy fogyott, összébb esett és sokkal gyöngébb, mint tegnap volt?

- Arca is fehérebb - jegyzé meg Pista bácsi.

- Csak úgy függ az életen, mint fán a sárgalevél.

- S mi az őszi szelek vagyunk!

- Magam is attól tartok, urambátyám, hogy Dorkát a föld porába vetjük le.

- Megszakad a szíve Barnabás diák távozásán.

- Nem is leszek én itt, midőn híret fogja venni.

- Kend, öcsém, itthagyna engem, hogy egyedül legyek tanu, egyedül szenvedjek? Lám, mint válik vízzé a vér!

- Ne nevezzon kegyelmed rossz testvérnek. Minek célozgat a vízzé vált vérré? Hát mondtam-e, hogy kegyelmed ne menjen el akkor hazunnan? Távozzunk együtt.

- Hát azzal segítünk-e Dorkán? He?
- De micsoda szavakkal mondjuk meg, hogy mi szöktettük el tőle Barnabás diákot?
- Igaz, hogy bizony meg kell oly esetben latolni a szavakat.
- Meg ám, Pista bátya. Csak gondoljunk arra, ha valaki tőlünk elszöktetné Elemért, lecsendesíthetne-e minket még az aranyszájú szent János nyelvével is.
- Úgy segéljen! Nem kommandálnám, hogy papolni előmbe álljon.
- S ha például Dorka tenné?
- Ne fecsegj ily badar dolgot! Minek bántanók a szegény Dorkát gondolatunkban is!
- Igaza van, urambátyám! Ej, be szeretném kitalálni a balzsamot, mellyel Dorka fájdalmát enyhíteni lehetne.
- Öcsémuram! éppen erről villant meg valami az eszemben.
- Szóljon hát kegyelmed.
- A kertünk alatt van a szerzetesek egykori jószágigazgatójának rombadőlt háza.
- Két ablaka még ép s pincéje nincs megrepedve.

- S kertjében néhány vén gyümölcsfa máig is terem. - És az óriási almafa sötét árnyéka alól szakítja a mi Doránk a legszebb kékviolát és császárszakállt.

- A diófát pedig a falu gyermekei szüntelen fosztogatják s mégis marad rajta szednivaló.

- Mentát, ökörnyelvet és ezerjófűvet onnan gyűjt Boriska asszony a betegek számára.

- A sövény körül egy betöltött kút helyét találták meg tavaly s rebesgetik, hogy ott volna elásva a templomosok kincse.

- Szóval, nem megvetendő az a régi telek - mondá Pista bácsi.

- S éppen azért gondolám, uramöcsém, hogy a romot építtessük fel és legyen szakasztott olyan, aminő hajdan volt. Mert ahol a szerzet gazdasági igazgatója lakott ott mindig kényelmesen férhet meg Dorka és Barnabás. Addig, míg a háború véget ér, talán kipallérozódik a diák, nem néz oly illetlenül Dorára s nem irigyli a rókától is a prémet, az ökörtől is a szarvat és minden becsületes embertől a jó hírt és nevet. Aztán, uramöcsém, ha már életét érettünk kockáztatja Buda alatt, legyünk itthon türelemmel és engedékenységgel iránta.

- Nem bánom, Pista bátya!

- Az volna tehát nézetem, hogy helyreállítva ajándékozzuk Dorkának a kertalatti fundust. Akkor aztán vígasztalásul

mondhatjuk neki, hogy Barnabásnak van már hajléka és nevet majd hoz magával a harcból.

- Fején találta kegyelmed a szeget - válaszolá derült arccal Dani bácsi. - De mivel fizetjük a kőmívest? - jutott tüstént eszébe és elszontyolodott.

- Majd ad az Isten rá módot s eddig sem történt Deák Istvánon és Deák Dánielen semmi kudarc.

- Nem ám, urambátyám! S még ma küldjük kőmíves után, hogy ősz fordultával minden rendben legyen.

- Nagy kő esett le a lelkemről - szólt billegetve fejét Pista bácsi.

- Magam is megkönnyültem s csaknem repülni tudnék, mint a madár.

- Már én mégsem repülnék - sóhajta most Pista bácsi - mert a földhöz húzza lábaimat nem a köszvény, hanem az a fegyvertár. Mintha a téglá mágnes volna, ej! de nehezen tudok innen mozdulni.

- Szegény fegyverek!

- A jámbor, becsületes fegyverek!

- Csak lenne valamelyiken bár egy lehellet a szégyenből, bár egy rozsa a bűnből!

- De mind hűn szolgálták őseinket.

- És szerencsét hoztak reánk.

Pista bácsi kinyitotta az almárium ajtaját.

Dani bácsi szomorúan nézett bele.

Áradozott keblök s elmerültek a nézésbe,
visszaemlékezésbe, bánatba.

- Találják ki, atyuskáim, hogy kit láttam? - csendült meg
egy édes és zengő hang.

Dora rontott a fegyvertárba, kipirult arccal, hamis
nefelejcs-szemmel, dévajon, szelíden, annyi vonzó bájjal,
annyi gyermeteg hévvel... egy már felserdült leányka, a
növendék és hajadon vegyes igényeivel és varázsával, a
két kor elválasztó vonalán egyaránt emlékeztetve a
gyermekre, ki bábjaikat öltözteti s a pártás szűzre, ki a
hódításért és menyegzőért kendőzik.

- Hát mégsem sejtik? Találják ki már, atyuskáim, kit
láttam?... Hát elmentem a kertbe - folytatá Dora választ
sem várva.

- Azt látjuk, kis sellő.

- Még most is harmatos a papucsod.

- Pedig a nedv könnyen megárthat.

- Mondta azt Dorka néni is. De a pallón túl nincsenek az
ösvények kitisztítva.

- S oda mentél?
- Onnan elmentem a kis ajtóhoz. Hátrahúztam a reteszt.
- A reteszt?
- Azt, kedves Dani atyus s leszálltam a völgybe.
- Egyedül?
- Nem volt senki velem. Aztán felmásztam a hegyre s az élén mentem egészen addig, tudja, Pista atyus, ahol magánosan áll egy óriási tölgy.
- Tudom, kis selma! félórára van az ide.
- Lenéztem a vidékre s úgy tetszett, mintha a sötét tekintetű erdő, a virágos völgy, a csevegő patak, melynek tükrére a part vadrózsái még egy levelet sem hullattak, fenn a kék ég boltozata alatt lebegő sas, a fűben a kis tücsök, a széles láthatár, a kígyózó ösvény és a Gorbó felé repülő vadgalambok mind azt mondanák, hogy csak nézzem őket, mindig nézzem.
- S elandalodtál?
- De figyeltem is. S hát egyszerre távol, igen távol a hegyormon, mintha lovast látnék.
- S erre tartott?
- Biz' erre!

- Vendégünk! - szólt derülten Dani bácsi.

Dora incselgőn rázta fejét. - Alig hiszem, mert ahogy a távolból kivehetém, lova almásszürkének látszik.

- No, az hát Elemér - kiáltá Dani bácsi.

- Nem lehet más - erősíté Pista bácsi.

- A derék fiú előbb jött el, mint ígérte.

- Csak nálunk találja ő legjobban magát.

- Megjárjuk, ha nincs számára reggeli.

- Hogyne volna, hisz atyusék sem reggeliztek még.

- Nem-e? - kérdezte Dani úr.

- Hogy történhetett? - csodálkoztak Pista bácsi.

- No, duplán fogjuk utánpótolni.

Az öregek gyorsan vezetteték magukat Dora által a folyosóra s oly nyugtalanul várták Elemért, mintha édes fiok volna hosszas vándorútból megérkezendő.

*

De Dorka szobájába zárkózott.

Szíve erősebben vert minden percre, mely a kalandor ifjút közelebb hozza az eddig boldog vár lakóihoz.

- Óh, hogy azon óra, melyben ő először lépett küszöbünkre, megváltathatnék életemmel s a semmiségbe térne vissza - sóhajtá az agg nő és sárga redős arcára keserű könnyek hullottak. - Nincs semmi kétségem többé, hogy Dora halálosan beleszeretett. Hiába örködtem! hiában kísértem kora gyanúval gyakori együttlétöket; hiában távoztattam minden alkalmat... a szív a szívvel hamar érintkezik s a szem titkos nyelve egy perc alatt egész történeteket beszél el, miket mi, felvigyázók, nem tudunk érteni. Átkozott legyen a lant és ének! Hisz velök jött e boldog lakba az álmezbe öltözött szerencsétlenség, mely nevét és természetét még megtagadja, de majd befogja vallani. S íme az öregek a folyosón tárt karokkal várják az ifjút, ki bűvöletének erejével fejökre fogja rázni ez épület íveit, hogy romjaiba temessen mindnyájunkat. Szegény Deák István, szegény Deák Dániel! A könnyek savával fogják befaló kenyeröket áztatni. Mit rabol el tőlük Elemér? A leány szemérmét-e, vagy a családi büszkeséget? Bukott és meggyalázott családhoz tartozom én is. Tudom, mit tesz lealáztatni s kigúnyoltatni. Hosszú életemen át csak itt találtam még szívességre s midőn körülünk annyi rossz ember lakik, e várra lássam-e az Isten kezét nehezedni? Szóljak-e nekik?...

Nevető öröm, hangos üdvözlések szakíták meg Dorka gondolatait.

Elemér lépett a tornácra.

Tombolt Pista bácsi és Dani bácsi a kedves ifjú hazaérkezésén.

II.

A történetben melyet elbeszélünk, Elemér és Barnabás diák jelentékeny szerepet játszanak. Nem lesz tehát felesleges olvasóimnak az egyik multjából annyit közleni, amennyit Pista és Dani bácsi tudnak, a másikéből pedig, amennyit Dorka nem titkolt el.

A dobokamegyei Deákok nemcsak Werbőczy, a híres rokon kedvéért, hanem belső meggyőződésből is Zápolya pártján állottak s több táborozásban vettek részt; mert nem volt Pista bácsi lába mindig köszvényes s Dani bácsi keze mindig bogos.

Harcias hajlamuk legmagasabb fokra 1532-ben hágott, midőn Szulejmán császárt a mohácsi térről Kőszeg faláig kísérték, bár az ozmánok ellen nagy gyűlölettel viseltettek.

Ha minden török oly vitézül küzdött volna, mint a két Deák, akkor Jurisics alkalmasint kapitulál - legalább ezt hitte nemcsak a nagyuraimék várnagya, hanem számos jóismerős; - azonban másként történt, Jurisics nem adta fel Kőszeget s a nagy Szulejmán szeptember 27-én megszüntette az ostromot, másnap még virradat előtt felszedte sátrát s dűlva, pörzsölve fordult Stájerország felé.

Dani bácsi szerencsés volt, mert még a vár körülvétele előtt Budára küldetett, hogy száz portyázóval az Esztergom vívását megszüntető Grittihez csatlakozzék.

De bezzeg Pista bácsinak mindig nézni kellett az égő falvakat és a tatárok, szerencsenek fosztogatásait.

Álmában is tüzet, reszkető aggokat és pataokban folyó vért látott.

Végre az előcsapatok a stájer hegyekbe mélyen elmerültek, a sereg zöme is átlépte Szulejmánnal hazánk határát s Pista bácsi szabadabban kezdett lélekzeni, mert a pusztító vihar idegen vidékekre vonult s mert ő is visszatérhetett néhány magyar huszárral János király seregéhez. Fel is fogadta, hogy egy són, egy kenyéren sohasem fog harcolni a törökkel. Lelkiismeretét égette a sok hamu és üszök; pedig ő sohasem vetett kanócot az eszterhára, sohasem fojtotta füstbe jajgató árvákat. De tették mások s ő együtt járt e másokkal, kik pogányok és fosztogatók voltak. Amint visszautaztában a nagy ármádia utócsapatának derekával is találkozott, szíve egészen megkönnyült. - Istennek hála! már nem fognak éjenként a falvak házainak fedelei vezérszövétnekül szolgálni; nem kell az utcákon óva vezetni lovainkat, hogy a legyilkolt csecsemők és aggok holttesteire ne tapossanak: Istennek hála! megmenekedtünk «a dúló és perzselő» dandártól, mely a nyert zsákmány ötödéért űzi rémítő hivatását.

E gondolat Pista bácsi arcáról letörölte a gond és aggodalom sötét színét.

Vidáman, majdnem negédesen ügetett huszárai élén.

De íme, alig ezer lépésre, előtte tűzbe borul egy helység.

A lég csendes volt, a szél nem jött a pusztítás segítségére, még a por sem mozdult meg, még az avar sem ingott, mindenik ház külön lángolt s a füst karcsú oszlopokban szállt fel a hideg, könnyű és tiszta láthatárra.

Bősz ellentéte volt a szép őszi nap nyugalmának a vad zaj, mely a szerencsétlen faluból tört ki.

Megint «dülök és perzselők!» sóhajtott Pista bácsi és szitkozódtak huszárai.

A legénységnek kedve csattant, minden török frigy és véduralom ellenére a világhódító szultán martalócait a préda mellől szétugrasztani s nem igen vevék számításba, hogy a kifosztott és legyilkolt község Izabella királyné csecsemője helyett Ferdinándot uralja. Pista bácsi felbuzduló természete mellett is bírt annyi belátással, hogy - a közmondás szerint - ne vessen a kútba oly követ, melyet aztán senki sem tud kiemelni.

Mellékútra téríté tehát katonáit, a zsákmány alá ejtett helységet kiakarván kerülni.

Haladtak is a horpadásos és csavargó hegyi ösvényen, de az egy dombról egészen visszagörbedt a falu tulsó végéhez.

E dombról Pista bácsi a következő jelenetnek volt tanuja.

Csinos alakú és ernyős tornácú faház égett; a fedél gerendái a padlózatra kezdetek hullani, helyenként betörve azt.

A tornác lépcsője előtt tisztas aggastyán fuldokolt vérében. Mellette két deli férfiú harcolt, már lankadtan és sebekkel terhelve. Nem a vívók kardja, de biztos helyről irányzott tegez vesseje ölte meg az egyiket. A másik férfiú alig tizennégyéves gyermeket látott most maga és az elhullott rokon mellett küzdeni. Ijedten lökte hátra baljával e - mint sejteni lehet - reá nézve mindennél drágább alakot s míg ezt tévé, rést talált a martalóc a halálos döfésre. Bálványként állott a tornácon s a vérfagylaló történetnek lebűvölt, mozdulatlan, élőhalott tanuja volt egy éltes nő, fehér merev arccal, fehér, megbomlott fürtökkel. Midőn pedig a martalócok a három halott testénél erőtlennül, de hős lélekkel küzdő gyermekre tévék kezöket, a bálvány éledni kezdett, kiterjeszté karját s hirtelen megfordulva, egy fülszendítő sikoltással az égő ajtónak rohant, eltűnt a füstfelleg- és lángözönben. Senki sem látta többé.

A borzasztó jelenet oly gyorsan be volt fejezve, hogy Pista bácsi ki sem ámult, midőn már a törökök a fogoly gyermeket az utcán hurcolták.

Most «megállj»-t kiálta ingerült huszárainak. - Aki életét szereti, ne merjen moccanni.

Akarta is, nem is a legénység a parancs megtartását. Szerették Pista bácsit, tudták, mi a katona törvénye; de dühösek voltak a pogányokra és sajnálták a falu népét. A törökök figyelmét sem kerülte ki e hangulat, ami okon el

sem mulaszták a mieinkkel farkasszemet nézni. Ha sokáig tart így, még kitör a zivatar. Ennélfogva Pista bácsi, amit száz szóval volt szokás eligazítani, eggyel kívánta. Tüszőjéből kivett ötven aranyat s előmutatván - adjátok ide ezért a rabgyereket - szólt teljes bizalommal, ajánlatának sikere felől.

De nagy álmélkodására hallá, hogy száz aranyon alul a martalócok nem alkusznak.

Vontatva nyúlt tüszőjéhez, attól tartván, nehogy hiányozzék abban a szükséges összeg; azonban örömmel tapasztalá, hogy egy pár arany még fölül is marad.

Míg a díjt számlálta, messzünön dörgé valaki: - Dzsemil aga maga veszi át tőletek a rabot száz aranyon.

Pista bácsi ráismert a dörgő hangú egyénben a vitéz agára, kinek oldala mellett harcolt Kőszeg falainál s kit csak imént a dombról látott a martalócok rablása korlátozásán működni.

- Nemes aga! kegyelmed jó szívéről sok dicséretet hallottam minden nyomon. Kérem, hagyja nálam az árva fiút.

- Nekem tetszik a gyermek - válaszolta röviden és tört magyarsággal a török.

- Vegye nagylelkűsége fejében e pisztolyt tőlem.

Pista bácsi ritka szépségű pisztolyt adott az agának.

- Fogadja barátságom jeléül kegyelmed az én kedvelt fegyveremet. De a gyermek nálam marad.

Az aga még szebb, még drágább pisztolyt nyújtott Deák Istvának.

- Nem elég, hogy a hatalmas császár «duló és perzselő» csapatai kiirtották az egész családot? hát még e gyermek is rabbá legyen?

- Hasonlóan bántak az én családommal is Török Bálint portyázói - válaszolta Dzsemil. - Kegyelmed pedig ügyeljen huszáraira, mert különben legott összekoccannak a hatalmas padisah seregeivel.

Pista bácsi látta, hogy nincs veszteni való idő s katonáihoz akart menni; de útját kezdék a martalócok állani, szidalmazva őt kutya gyaurnak és fenyegetve.

Az agán volt most a rend fenntartásának sora.

Dzsemil a legvakmerőbb martalóc fejéhez úgy csapta az ajándékba nyert pisztolyt, hogy szédülten bukott földre.

Hökkenve vonultak vissza a többiek. Dzsemil pedig Pista bácsit a háborgó huszárokig kísérte.

- Oly fiatal és oly bátor voltam, mint rabom, midőn Török Bálint fogságba ejtett - szólt most az aga. - Keserű a rabság kenye, ha tiszta búzából sütik is. A szörbet nem ízlik és a rózsaoaj elveszti szagát, midőn lábunkon csörög a bilincs. A madárdal sem szól szívünkhöz, mihelyt tudjuk,

hogy hazánk egeről csak a felhők repülnek börtönünkig. Bajnok atyám Karamániából jött a Szávához, midőn Török Bálint a várat, hová küldeténk, mély béke idején feldúlta. Engem rabbá tőn. Jól ismerem, magyar urak! hogy néz ki tömlöcötök. Egyébiránt ha kegyelmed majd pénzhez jut s annyi váltságot fizet a gyermekért, amennyit érettem vett fel Török Bálint, számolhat, hogy szabadon fogom bocsátani, feltéve, hogy a fogságban nem kap jobb nevelést, mint én Török Bálintnál.

Dzsemil rabszolgája Elemér volt...

Barnabás diák története titokszerűbb s talán borzasztóbb is. Dorkának iszony villámlik sötét szeméből s arcát minden vércsepp odahagyja, ha valaki csak távolról is céloz bizonyos évekre, bizonyos körülményekre s bizonyos névre. Midőn pedig Szilveszter napja közelg s a marcona tél hóval fedi a mezőt, jéggel a patakokat, megindulnak a vénasszony könnyei s arcának barázdáin sűrűn omlanak le. Minél nagyobb a hideg, minél felhőtlenebb az ég, csikorgóbb a szánút, nyugodtabb a természet, tündöklőbb a csillagok fénye, tündéribb a hold világa, hallgatabb az éj, ünnepiebb és szebb a korány: Dorka keblében annál erősebb vihar küzd, annál aléltabb és bánatosabb arccal lép ki hálókamrájából a gyűlölt újév elébe. Ezt a napot nem állhatja. Ez a nap őt néha leveri és ágyba szegzi. Dani bácsi rég megjegyezte, hogy az öregség szembetűnőbb jelei mindig Szilveszter éjén mutatkoznak Dorkánál. Ősz fürtei tömegestől akkor mutatkoztak, sovány, fehér arca akkor váltott sárgaviasz színt, csengő hangja akkor kapott rezgést, dereka ismeretlen terhek alatt akkor hajlott meg végkép, kezében

a kulcscsomó azóta csörömpöl és Szilveszter éjén kezdődött Dorka mellén az a lidércnyomás is, mely álmából rövid időközökkel felébreszti s alkalmasint a vízkór előhírnöke. Pista bácsi a karácsonyi ünnepek körül már kezdi figyelmeztetni a családot és a cselédeket, hogy hagyjanak békét Dorkának, ne bosszantsák őt, ne háborgassák szobájában, vegyék el tőle a kamara kulcsát, igazítsanak helyette minden dolgot. Majd rendbe jön úgylis a kedve és egészsége s akkor kipótolja, amit mulasztott.

Miért vannak a vénasszony életében válságos napok? E kérdésre egész pontossággal sem Pista, sem Dani bácsi nem felelhetnek.

Amit tudnak, ebből áll: Mielőtt nagy rokonuk Werbőczy István a szokásos törvényeket összegyűjtötte, rendezte és a kinövésektől megtisztította volna, sokkal zavarosabban folytak az ügyek, sokkal több önkény történt, mint azután. Még a királyi udvar bírái sem figyelték jól meg az eljárási formák természetét s néha úgy mondattak törvényt a vádlottakra s úgy hajtották végre az ítéletet, hogy az egész ország füle megcsendült bele s vidékről-vidékre bizonyos nyugalanság terjedt az ember fejének és vagyonának biztossága iránt. Az is előfordult, hogy a hatalmas úr vagy hadvezér, kivált ha az uralkodó gyenge volt, önkényesen hozott ítéletet a királyi udvar bírójának hatósága alá tartozó ügyekben is s ami hiba el volt követve, később jóvá sem lehetett tenni.

Isten tudja, mi része volt e visszaéléseknek azon homályos történetben, mely Barnabás diák atyját, mint honárulót, életétől és birtokaitól megfosztotta.

Pista sokat hallott a kivégzett úr gazdagsága felől.

Dani bácsi azt rebesgette, hogy Barnabás diák talán a Héderváryakkal is rokon. Mások ily magas összeköttetésűnek nem képzelhették a szegény diákot; de kétségbe sem vonták előkelő származását. Azután arról sem volt meghasonló vélemény, hogy a kivégzett honáruló uradalmaiba előbb erőszakkal ült be a testvéröcs s utóbb Ulászlótól új adományozást nyert.

Barnabás diák anyja a lakodalma után hat héttel örülten vitetett férje holttestétől Dorkához, ki neki nénje és fiatal, de gyermektelen özvegy volt.

Majdnem kilenc hó telt el, midőn a tébolyodott nő örökre behúnyta szemét s csecsemője először látta a világosságot.

Dorka a koporsó és a bölcső közt állva, felemelt három újjal esküvé az Atya, Fiú és Szentlélek nevére hogy utolsó fillérét is rákölti és nem fog addig nyugodni, míg a csecsemő vagyonát s az apa becsületét vissza nem szerzi. Bár ne esküdött volna! Pöre lőn elég, pénze is elfogyott; de az új adományozást megsemmisíteni és a honárulási bűn mocskát letöröltetni nem tudta. Az egyikben a bitor öcs hatalmas befolyása, a másikban egy nagy név varázsa gátlá. Dorka koldusbottal vette nyakába a világot s Barnabás diák pennás ember lévén, itt-ott szerzett magának és mellékesen nagynénjének is kenyeret, könyörületből vagy munka után. Jobb sors csak akkor derült rájuk, mikor Dorka a Deák István és Dániel úr vendégszerető várába telepedett le s midőn kevéssel utóbb Barnabás a szomszéd kolostorban állandó foglalatosságra

talált s hogy több, hányatásnak kitéve ne legyen, az egyházi életre akarta magát végkép szánni.

A multból vett ennyi értesítés mellett ismét felvehetjük történetünk fonalát.

*

Június első napjainak egyike derűlten virradt meg. A hajnal aransugaraival az égen, gyémánt harmatcsöppjeivel a fűvön, bimbóikból most fakadt rózsáival a kertben, s dalos madaraival a zöld lombok között oly bűbajos volt, hogy alig lehetett szépségeit élvezve, emlékezni az átvirrasztott éjre s a lélek, mely a csüggedést, mint nehéz bilincset hurcolta magával a hajnalszürkületig a friss, a balzsamos, a mosolygó tavaszreggelen, egyszerre visszanyerte erélyét, tevékenységét mára, hitét a holnap iránt, hitét a gondviselésben.

Elemér eloltotta gyertyáját.

Forró homlokáról a hűvös szellő lecsalta a sötét merengés árnyait. Szemei és arcvonásai megint eleven, negédes, kalandori kifejezést nyertek. Ajkaira ismét megjött a mosoly, mely az örömet üdvözlé, a veszélyt megveté s annyi gyöngéd és szilaj érzést fejezett ki, amennyi csak egy merész, fogékony, mindent szeretettel átölelni és magától büszkén eltaszítani egyaránt kész kedélyben támadhatott.

Pista és Dani bácsi, kik a reggeli harangozáskor találkoztak vele a tornácon, a vár számos vendégei, kik csaknem éjfélig voltak víg szeszélyeinek bámulói, oly kellemes társalgónak találták őt, mint eddig soha. Pedig Elemér, egymásközt szólva, a török rabságból kiszabadulása óta a mult éjjel érzé először, mi a bánat, mi a küzdés, mi a lemondás, mi a képzelet fellegvára romjaiban, mi a szív ízekre szakítva, mi a szerelemremény, mi a dicsvágy, azt szentesítő magasabb érdek nélkül. Szerencsés a fiatal kor, mely a benyomásokat amily gyorsan veszi át, oly hamar veti tovább.

Dorka nem volt fiatal.

Nála sem aludt ki a mécs egész virradtig.

Az orgonafa, mely az ő és a Dora szomszéd szobájának ablaka közt terjeszté ki ágait, a mult éjjel érdekes vendéget fogadott gallyai közé. Egy csalogány érkezett a holdsugártól vezetve oda. Nem tudom, hol hagyta és miért hagyta el párját? De kis kebele tele volt bánattal és dallal s minthogy szívítikainak elregélésében semmi illem vagy világi tekintet nem korlátolá, az egész kert meghallotta féltékenységének, csalódásainak és növekedő szerelmének története! Dora szóról-szóra újra elálmodá, amit a madártól hallott; melle a szűzlepel alatt nyugtalanabbul emelkedett, ajkára édes mosoly, szempilláira reszkető könny lopódzott s midőn felébredett, nem bírta elhatározni: vánkosain szőjje-e tovább álmait, vagy nyílt szemekkel a kert rózsalugasaiban?

Ellenben Dorka a csevegő madárnak tulajdonította, hogy folyvást körüle ólálkodott a lázas aléltság mákonyával az álm; de midőn a behúnyt szemhéjak a halál testvérének jótékony érintéseit várnák, visszarezzen, tovatűnt az. Hasztalan oltá el Dorka a mécset, újra meg újra meg kellett gyujtania. A vénasszony ágyában hánykolódva s a karszéken virrasztva, a lármás madarat vádolta vörös szeméért, még összébb fonnyadt, még színtelenebb arcáért. Pedig a csalogány nélkül is ébren töltötte volna az éjet s csak annyiszor sóhajtották volna vékony, vászonfehér ajkai: - Szegény Dora. Óh, miért nem pótolhatom nála az anya helyét! Miért tart bohó nénikének! Miért fog holnap vagy holnapután vigasztalásom oly kevésbé hatni reá, mint tanácsom tegnap vagy tegnapelőtt! Boldogtalan perc volt az, midőn az idegen közénk jött lantjával és kalandor szívével!

Dorka restelte a hajnal kora jöttét is.

Miért nem hosszú az éjszaka, ha álma sincs? Miért nem feledi magát a földön addig, míg elménk a kedvelt arcoktól elszokik, míg a sötétségben hiába keressük és meg nem szoríthatjuk kezét annak, kit szereténk, hogy midőn végre felvirrad, már nem is tudjuk, hányan voltunk s hány nincs többé közöttünk?

A vénasszony a szokottnál későbbben lépett ki szobájából. Amint a kamrába ment, hogy a szakácsnak a szükségeseket kiadja, keze közt a kulcsok hangosabban reszkettek és zörejekben valami megdöbbentő, valami óva intő volt... legalább ő úgy hitte. Le is tevén az áruló érceket egy hombárra. Nézte, de nem látta a sok lisztet, tojást és

szalonnát, amit a szakács fürgén magához vett. Akart volna még többet időzni a kamrában, de nem talált rá okot s midőn a tornáchoz visszaérkezett, hol már Pista és Dani bácsi a tiszttel és jobbágyokkal komoly dolgokról vitáztak, boldog volt, hogy most az egyszer senki sem állott vele szóba s hogy észre sem vették, midőn a lépcsőn saját köntösébe megbotlott.

*

- Vajjon miért akar ma Dorka Óváriékhoz menni? - kérdé ebéd után Pista bácsi.

- Hát valóban akar? - tudakolta Dani bácsi.

- S öcsémuram nem hallá?

- Nekem nem jelentette.

- Hozzám fordult az engedelemért.

- Eh! s nem mondott kegyelmednek semmit szándéka felől?

- Úgy vélem, öcsémuramnak beszélte el.

- Igen nagy tévedésben van kegyelmed.

- Ej!

- Ej! hát min jártatja Dorka eszt? - pattant fel Dani bácsi.

- Házunkkal nincs barátságban Óvári uram.
- S a mi nagy rokonunk, a nagy Werbőczy István ellen mindig torzsalkodott.
- Felesége meg azt mondta Doráról, hogy nincs elég ügyelet alatt.
- Ki ne volna ügyelet alatt? Óvári uram felesége Batthyány Orbán úrfira kacsintgat.
- Azt mi nem tudjuk, kedves öcsém!
- Nem is rágalmazok én senkit; de az Óváriak Majláth cinkosai.
- Hazafiságukról magam sem dicsérem.
- Gritti elrabolt ékszereiből építették az orrunk elébe a várat, ahol most laknak.
- Nincs az a mi orrunk előtt, öcsém. Egész mérföldre fekszik tőlünk.
- Minek töri hát roncsolt testét oly hosszas úton Dorka?
- Ne bizgasd, öcsém, nem tesz ő semmit helyes ok nélkül.
- Az igaz, Dorka jámbor, becsületes asszony.
- Tiszta színarany.

- Hej! valami bántja őt most.

- Én is szomorúnak találom. De mi baja lehet?

- Tudja, kegyelmed, némelyikünkön nehéz malomkőként fekszik az élet.

- S terhe némileg csak az oly víg kedély által könnyül, minő a derék Elemérünké.

- De hová is tűnt e fiú közülünk?

- Vendégeinket tartja szép szóval. Már az igaz, mi nem is tudnánk Elemér nélkül lenni.

- Úgy hozzászoktunk.

- Csak ne parancsolná hamar magához a mi rokonunk, Werbőczy István.

- Remélem örökre nálunk feledte őt - végzé a társalgást Dani bácsi.

Ez optimizmus annyira tetszett Pista bácsinak, hogy nevéttében majd kicsordult a könny szeméből.

*

Azalatt Dorka felnyitá szekrényét s egy aranyat, nyolc tallért és néhány denárt számlált össze.

Volt néhány halpénzvékony ezüstdarabja is, Zsigmond császár képével s olvashatatlan betűkkel.

Külön rongyba takarva talált még két zechinára, mely Törökországból vándorolhatott hozzánk Gritti rövid kormányzósága alatt.

Ennyiből állott vagyona s kevésnek hívé azt bizonyos tervnek, melyet elméjében forgat, létesítésére.

Most keze reszketni kezdett.

Amit akart, az ő szíve szerint, szentségtörés volt.

Amit akart, azzal félszázados emlék vesztené el zománcát, a kegyeletet, s értékére nézve vásári áruvá süllyedne, melyet karátra venni, pontosan megbecsleni és kifizetni a kalmár dolga.

Elkövesse-e Dorka, saját kedélye ellen, az iszonyú merényt?

Megkísérlé, de újjai vagy erőtlének voltak, midőn a selyemzsinórt illeték; vagy pedig a jegygyűrűt - mely a vénasszony keblében úgy el volt rejtve, mint a koporsóban a halott, kit egykor elragadtatással nevezett férjének - láthatlan kéz védte, míg lehetett, az idegen szemek elől.

Dorka csóválta fejét.

- Majd az úton... majd, ha a kocsin leszek... majd Óvári uram ő kegyelme előtt... midőn a tallérokat zörgeti... majd

akkor kiveszem én a gyűrűt. Igaz, gondolá megint Dorka, szegény Barnabás számára nem lesz aztán semmi elzárókosítani valóm. Ha valaha az élet utain találkozni fogna a szerencsével, melyet nevééről sem ismer s ha mondaná az neki: egy marék pénz árán bevezetlek a világba, hogy tanulj remélni, szeretni, megbocsátani - óh, Istenem! hol van akkor a marék pénz? Jegygyűrűmmel eltűnt örökre! De minek is lépjen Barnabás valaha a világba? Lehet-e a megvetéssel szeretni, a kétségbeeséssel remélni, a gyűlölettel megbocsátani? Aki már őt a világba küldené, csak a bűnbe taszítaná. Maradjon ő az egyház védszárnya alatt. Ha valaha szerzetessé lehet, ha a kolostori magány egy-egy emlékekkel egy bánatot, egy bosszútervet kiolt kebléből; ha a bőjt, ima, szeges öv és a fenyőhasábokból rakott ágyvánkos összetöri jellemét, hogy újra alkossa: akkor boldogabb lesz, mint eddig volt, mert kibékül az Istennel! Úgy van, nekem most csak Dorától kell a veszélyt eltávolítanom; Barnabás jó kezekbe került. Őt nem félttem. Jegygyűrűm árán Elemér fegyvert vásárolhat magának. Lovat nagyuraimtól kapott s az útiköltségre kijut az én készpénzemből.

Dorka a magyar aranyat, a zechinát, a tallérokat, Zsigmond császár aprópénzeit és a denárokat még egyszer összeszámítván, úgy találta, hogy ennyi kincssel könnyen lehet Budára és Werbőczy Istvánhoz érkezni. Csak ki kell az alkalmat lesni a várba surranásra. Azt majd eligazítja az idegen, aki Dora szívébe is oly könnyen tudott lopódnai.

III.

A férfi szobája keveset bizonyít jelleméről s belélete történetét is ritkán árulja el.

De a nőt megítélheted abból, amit lakása küszöbén belül látsz. Miként arcát a tükör, minden tárgy, melyet maga köré vont, hűn másolja le kedélyét.

A cella, hol Dora alszik, egykor talán oly édesen látta szenderegni a lemondó szerzetest, mintha a szigornak, melyet ez háromféle esküvel fogadott, csak kéje volna és semmi terhe. S viszont, hányszor nem voltak a néma falak a kötelesség elleni titkos harc és e végzettel elégtelen szív kitöréseinek tanúi! Erény és gyöngeség felváltva kerestek menedéket e keskeny, e mély ablakú, hűvös és homályos szobában.

Amióta Dora lakása lett, derültebbé vált a nélkül, hogy szent komolyságából vesztett volna. Az ablakba virágedények költöztek, a falon koszorúzva függ a lant, de a térdelő zsámolyán ott van az imakönyv és az ágy felett az ércfeszület. Kis asztal és himzőráma van helyezve azon fülkébe, amelyet könnyű, átlátszó és hófehér függönnyel el lehet zárni s mely az ablakfal szélességéig terjed. Oly sugáralak, minő a Doráé, kényelmesen foglalhat helyet az asztal előtti széken, s munka, gyermekvágyak és a serdült leány álmodozása közt úgy töltheti el a gyors órákat, hogy külön szobában vélheti magát, míg Dorka a függönyökön túl rakosgat, tisztogat és zsémbel a komornára.

Dorka szereti a rendet s növendékénél is mindent saját helyére tesz le; de mikor a vénasszony eltávozott, Dora szelesen, könnyelműen egy kevés változtatáshoz fog s míg

egyed ide, mást oda mozdít, s széparányosság és nemes ízlés varázsa terül el mindenüvé, keresetlenül hódít mindenütt s csak a gyakorlott szem veszi észre az eszközöket, melyekkel az összhangzás érzéke öntudatlanul érte el célját. Dora alig volna képes számot adni arról is, hogy a bútortárgyakban a választékosság micsoda neme s a rendezés mily módjai takarják be sűrű fátyollal a szűkölködés jeleit, még pedig anélkül, hogy a keresettség és fényűzés kétes benyomását keltenék fel barátnőiben, kik néha meglátogatják, mint szokás, az ócsárlási vágyat magokkal hozva. Dora nem részesült az anyai nevelés szerencséjében. A felügyelet hiánya nála egy-egy gyermek ötlet, egy-egy helytelen, de bájos sajátosság által észrevehető s Pista bácsi és Dani bácsi többször hallák már, hogy leányuk kiképzésére elég gondot nem fordítottak. De ha a háztűznéző Dora szobájába betárolna lépni, a szűziesség, szemérem s az ártatlan kedély igézetével találkozónak s eszébe sem jutna, hogy rég a sírban porlik az a vigyázó szem s az égbe szállt az a szerető lélek, kit a leánygyermeknél sem az apa, sem a legtökéletesebb idegen nő nem tud, még a leghűbb öröködéssel is, pótolni.

Dora szobáját jól fedezett s alig észrevehető falajtó választá el a Dorkától.

Ez nappal többnyire csukva, éjjelenként pedig, hacsak a vénasszony kivételes szeszélye nem jön közbe, mindig nyitva van.

*

Azon nap estéjén, midőn Óváriéktól hazatért, Dorka igen fáradtnak mondá magát s a szokottnál sokkal korábban feküdt le.

Dorának kellett a vacsora készítésnél a felügyelőnőt s az asztalnál a háziasszonyt képviselni. S minthogy történetesen feleséges és leányos vendégek, még pedig az úri rendből, érkeztek, Pista bácsi köszvényes lábaira kitelhetően szűk és kényelmetlen csizmát húzatott, Dani bácsi majdnem úgy begombolta mentéjét, mint urabátyja s mindketten, ha nem is új, de eléggé sujtásos ruhában és ha nem is komoran, de eléggé összeszedetten vacsoráltak. A serleg lassabban ürült ugyan, azonban a társalgás mindig friss folyamatban volt; mert a háziúr kötelessége Pista bácsinál az alkalmatlan helyzetbe jutott láb keserű tiltakozásait elnémítani s ugyan e kötelesség Dani bácsit érzéketlenné tévé még azon újságvágy iránt is: vajjon Óvári miről beszélt Dorkával és Óváriné mivel kívánt árnyékot vetni Dorára? Elemér az asztal végén szintén iparkodott környezetét, amennyire csak lehet, mulattatni, de arcvonalain a szomorúság sajátságos játéka vegyült a szeszéllyel s hangjában és modorán, midőn enyelgett is, volt valami megindító, majdnem csüggesztő. Dora figyelmét nem kerülte ki az ifjú magaviselete s azon magyarázhatatlan hatásnál fogva, melyet a kedély gyakorol a kedélyre, a kedves leány mindig nyájasabb lett barátnőihez, alázatosabb a nénék, meg a vén urak iránt s talán többet is beszélt, mint hajadonfővel - az akkori nézetek szerint - illendő volt; de minden jó kedvének, minden mosolyainak ellenére, keblében méla érzések támadtak, hasonlók az őszi levélhullás és az őszi szél halk zúgása miatt keletkezett hangulatunkhoz, mely a helyett,